

Pratarmė

Šis Vilnaus dailės akademijos periodinio mokslo leidinio *Acta Academiae Artium Vilnensis* numeris yra skirtas spausdintai knygai, kurios objektu ji buvo ir akademijos Dailėtyros instituto surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Materialus knygos kūnas: tradicijų ir naujovių sąveikos“ (2020). Joje buvo siekiama aptarti knygos sandaros ir struktūros klausimus, analizuoti knygas kuriančių dailininkų pavyzdžius, išryškinti atskirų šalių knygos tradicijas ir apžvelgti naujosios – skaitmeninės knygos vizijas. Iš pirmo žvilgsnio ši tema gali atrodyti gana siaura, vien kryptanti į knygos amato specifiką, tačiau suvokus, kiek fenomenų slypi pačioje knygos formoje, ir tai, kad jos medžiaginis pavidas apima plataus spektro tyrimus – nuo antraštinių lapų, šriftų, iliustracijų, įrišų iki dailės stilių ir naujų technologijų įtakų, šie reiškiniai išsiskleidžia plačioje chronologijoje ir paliečia laiko bei erdvės problematiką knygoje.

Leidinyje tekstai spausdinami lietuvių ir anglų kalbomis, juos jungia trys temos. Pirmoji dalis skirta spausdintos knygos tradicijai ir senųjų knygų rinkiniams. Dviejuose moksliniuose straipsniuose kalbama apie Krokuvos miesto leidėjus ir ankstyvųjų spaudinių antraštinius lapus. Krokuva to meto knygų spaudos aspektu buvo labai svarbus centras, daręs stiprią įtaką visam regionui, jos spaustuvininkai buvo kviečiami ir į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, dirbo privačiuose didikų dvaruose, formavo knygos amato raidą ir intelektinę mintį. Keletas čia spausdinamų tekstų susisieja su Vilniaus universiteto bibliotekos 450-uju jubiliejiniu minėjimu. Reikia pripažinti, kad ši biblioteka buvo labai svarbus faktorius knygos kultūrai formuotis, ypač – Vilniuje, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinėje. Neabejotinai, jos įtaka Lietuvos knygos kultūrai dar lieka iki galo neįvertinta.

Kiti straipsniai, daugiausia skirti XX a. knygos procesams ir reiškiniams, artimi „Knygos kaip amato raiškos ir eksperimentų laukas“ temai. Daugelyje jų aptariami atskiri knygos meno klausimai, susiję su knygos materialumu, jos santykiu su naujomis technologijomis, formomis, laikmečio

lūžiais, kai knygos gamyboje rankų darbą pamažu keitė mechaninis ar net industrinis, o materialią knygą – skaitmeninė ar kiti knygos materialumo procesai, kuriems įtakos turėjo techninės naujovės.

Trečiasis temų laukas – „Knygos dailininkas ir menininko knyga“, kai daugiausia kalbama apie dailininko svarbą ir vietą knygos kūrimo procese, atskirų menininkų autorinius darbus, jų indėlį į knygos dizaino kaitą arba įtaką, sovietmečio knygų kanoną ir jo laužymą, dailininko knygas ir pan. Leidinį vainikuoja šiuolaikinių knygos dizainerių kūryba, tai saviti menininkų pri(si)statymai, autorinių ir mažų tiražų knygų pavyzdžiai. Pabaigoje rubrika – „Interviu“, kuriame publikuojamas naujai parengtas pokalbis su autorinę ir konceptualią knygą Lietuvoje kuriančia knygų dailininke Agne Dautartaite-Krutule.

Akivaizdu, kad vienoje straipsnių rinktinėje yra neįmanoma atskleisti visų su knygos menu susijusių problemų, nes tai yra labai įvairialypis laukas, kuriame vienodai stipriai veikia tekstiniai, vaizdiniai ir struktūriniai knygos elementai. Tikimasi, kad leidinys taps tolesnių knygos meno tyrimų paskatą ir šios temos diskusijų atramos tašku.

Jolita Liškevičienė

Foreword

This issue of *Acta Academiae Artium Vilnensis* is dedicated to the topic of printed books, which was also the main research subject of the international conference “The Material Body of a Book: Between Traditions and Innovations” held by the Institute of Art Research at Vilnius Academy of Arts (2020). The issue comprises a selection of adapted conference papers which focus on the questions of book structure, analyse the work of various book artists, overview the book art traditions across various countries, and present the new visions of digital books. At first sight, this topic might seem overly narrow, however, in addition to the focus on the specificity of book-making as a craft, the questions of its form and materiality imply many other phenomena and wide-ranging research topics – from title pages, fonts, illustrations and bindings, to the history of printed book, traces of readership, craftsmanship styles, and the impact of technological development; all these aspects are unveiled across the wide chronology and expanded on in relation to the problematics of time and space.

The papers in this issue are bilingual: English and Lithuanian. Several papers are related to the 450th anniversary of the Vilnius University Library. It is notable that the establishment of Vilnius University Library was an extremely important factor in the development of the book culture, particularly in Vilnius, the-then capital of the Grand Duchy of Lithuania. Of course, we are still far from a comprehensive understanding of the influence of the Library on the book culture in Lithuania. Today it might seem that the old prints are not as relevant as they once were, but back then they were priceless in terms of both content and form. Today they are the source material for dissertations and academic discourse, while back then part of the world-changing force. Although these books were only accessible to the lucky few, who were mainly the rich, educated and knowledge-seeking readers, these books were the main carriers of information,

scientific innovations, advanced thought, and cultural memory. Books were at the forefront of shaping the traditions of piety, while the general public access to different religious teachings in many languages was contributing to the distinct book publishing style which, while undoubtedly indebted to the local culture, was in many respects close to the Western European tradition.

Some papers are dedicated to the processes and phenomena of the 20th century book, including the individual and technological aspects of book art, the Soviet book canon, and artist's book. The issue concludes with the overview of contemporary book designers who introduce their artist's books and small print runs, and an interview with the Lithuanian conceptual book designer Agnė Dautartaitė-Krutulė.

Of course, a single collection of essays is incapable of providing an exhaustive overview of the entire spectrum of the phenomena and problems related to book art – a truly heterogeneous field whose textual, visual and structural elements have to be approached with due dedication. It is our hope that this issue will serve as a launching pad for further research and discussions.

Jolita Liškevičienė